

ЗАЈЕДНИЧКА ДЕКЛАРАЦИЈА

Заједнички консултативни одбор састављен од представника социјалних партнера и цивилног друштва из Републике Србије и представника Европског економског и социјалног комитета (у даљем тексту: ЗКО), једно је од тела основаних у складу са Споразумом о стабилизацији и придруживању између Европске уније и Србије. ЗКО омогућује организацијама цивилног друштва (у даљем тексту: ОЦД) са обе стране да прате напредак Србије на путу ка Европској унији и да доносе препоруке намењене Влади Републике Србије и институцијама Европске уније. У смислу чланства у ЗКО, под грађанским друштвом се подразумевају организације послодавца, синдикати као и организације које заступају остале економске, друштвене и грађанске интересе.

ЗКО има 18 чланова, по девет са сваке стране, који представљају Европски економски и социјални комитет (у даљем тексту: ЕЕСК) и цивилно друштво из Србије. Тренутно, ЗКО-ом председавају господин **Лаурентиу Плошћану**, члан ЕЕСК-а и председник румунског Удружења грађевинских предузетника (АРАЦО) и потпредседник Генералне уније румунских индустријалаца (УГИР) и господин **Бошко Савковић**, генерални секретар Уније послодаваца Србије.

Овај састанак је одржан виртуелно. ЗКО је разматрао тренутно стање односа између ЕУ и Србије, тренутну ситуацију у преговорима о приступању Србије Европској унији, Извештај Европске комисије о Србији за 2020. годину, ситуацију у цивилном друштву у Србији и владавину права.

1. Ситуација у односима ЕУ- Србија и процес приступања

- 1.1. ЗКО са жаљењем констатује да од последњег састанка овог тела, Србија није отворила нова преговарачка поглавља и да даље има 18 отворених преговарачких поглавља (од чега су два привремено затворена). ЗКО поново упућује свој позив органима Републике Србије да повећају напоре да „покажу да имају политичку вољу и да значајно убрзају рад на реформама и постигну конкретне и опипљиве резултате“¹ у фундаменталним

¹ Заједничка изјава за штампу са састанака Одбора за стабилизацију и придруживање између ЕУ и Србије, који је одржан у децембру 2020. године

<https://www.consilium.europa.eu/media/47650/joint-press-statement-eu-serbia-sac.pdf>

областима, као што су поглавља која се односе на владавину права (Поглавља 23 и 24) и функционисање демократских институција, јавне управе и економске реформе.

- 1.2. ЗКО честита Европској унији на подршци коју је пружила Србији у контексту глобалне пандемије изазване вирусом Ковид-19, укључујући 93,4 милиона евра билатералне помоћи за хитне потребе здравственог система и за економски и друштвени опоравак, 455 милиона евра за регионални пакет за економску реактивацију као и 1,7 милијарди евра који су стављени на располагање региону од стране Европске инвестиционе банке. Уз наведено, ЗКО поздравља усвајање пакета од 70 милиона евра помоћи од стране Европске комисије, у склопу ИПА II програма, ради помоћи партнерима са Западног Балкана у приступу вакцинама за Ковид-19 које су набављене од стране земаља чланица ЕУ и омогући Србији да започне вакцинацију паралелно са земљама чланицама Европске уније.
- 1.3. ЗКО позива институције Европске уније и државе чланице да наставе да пружају подршку политици проширења ЕУ. У том светлу, чланови ЗКО поздрављају три изузетно важна саопштења Европске комисије из 2020. године (о методологији приступа, политици проширења и свеобухватном Економско-инвестиционом плану за Западни Балкан)². Осим тога, упућује позив Португалији као тренутном председавајућем Саветом ЕУ као и Словенији која ће преузети председавање од Португалије у другој половини године, да наставе да дају снажан подстицај процесу проширења и да што пре буду домаћини међувладине конференције са Србијом, на којој ће се разматрати наредни кораци у складу са новом методологијом приступања.
- 1.4. ЗКО поздравља чињеницу да су државни органи Републике Србије прихватили измењену методологију приступања и охрабрује их да наставе да раде на остваривању европске будућности Србије и да и даље буду за њу опредељени, као и да јасно покажу да постоји снажна политичка воља да се убрзају реформе, посебно у домену кластера који се односи на основна права. ЗКО подсећа да ће напредак у области основних права одредити пут преговора у целини и истиче виталну улогу грађанског друштва у примени основних права.
- 1.5. ЗКО поздравља позитивне трендове у економском сектору у Србији и начин на који је Србија одговорила на утицај Ковида-19 на привреду. Србија је креирала скуп мера подршке у које спадају и фискалне олакшице и директна плаћања, и мере за очување ликвидности приватног сектора.
- 1.6. ЗКО подржава предложени Економски и инвестициони план, укључујући формирање Заједничког регионалног тржишта са пратећом Зеленом агендом, пошто су рад на

² *Побољшање процеса придруживања – кредибилна перспектива за Западни Балкан* СОМ(2020) 57 коначна верзија; *Економски и инвестициони план за Западни Балкан* СОМ(2020) 641 коначна верзија; *Саопштење о процесу проширивања ЕУ из 2020. године* СОМ(2020) 660 коначна верзија

реструктурирању привреде и улагање у повезаност, одрживи развој, енергетска и дигитална трансформација веома важни за развој региона. ЗКО напомиње, међутим, да је неопходно да тај процес обезбеди економски раст и социјалну сигурност грађанима Србије и да мора да истински буде користан за људе.

- 1.7. ЗКО честита пословној заједници земаља Западног Балкана, Коморском инвестиционом форуму шест привредних комора Западног Балкана (КИФ ЗББ)³ на њиховој акцији залагања за боље пословно окружење кроз регионалну сарадњу и промоцију региона као јединствене дестинације за инвестирање. ЗКО поздравља напоре ове групе у иницијативама које имају за циљ креирање регионалног економског простора Западног Балкана, као што је Регионални акциони план за заједничко тржиште. КИФ ЗББ је учествовао у писању овог плана и континуирано учествује у његовим активностима. Додатно, у току пандемије изазване Ковидом-19, земље региона радиле су заједно да би брзо и ефективно успоставиле зелене траке (заједничке пролазе) на критичним границама /заједничким граничним прелазима, осигуравајући неометано кретање роба у току кризе. ЗКО поздравља иницијативу за креирање зелених трака (заједничких пролаза) као успешан пример сарадње, мотивишући регион да започне нову регионалну иницијативу која ће имати за циљ приближавање Западног Балкана унутрашњем тржишту ЕУ. ЗКО позива државе чланице ЕУ да почну са имплементацијом Акционог плана за заједничко регионално тржиште за период од 2021. до 2026. године, који ће увезати зелене траке на Западном Балкану за зеленим тракама у Европској унији, ради даљег унапређења протока робе из региона Западног Балкана у Европску унију и обратно.
- 1.8. Као што је било предвиђено у Декларацији из марта месеца 2020. године, ЗКО констатује налазе ОЕБС/Канцеларије за демократске институције и људска права (КДИЉП) да „*су се избори спровели ефикасно упркос изазовима које је поставила пандемија изазвана Ковидом-19*“, али жали што је упркос међустраничком дијалогу у Србији уз посредовање Европског парламента и неких побољшања изборног поступка, „*доминација владајуће странке, укључујући у медијима, забрињавајућа*.“⁴ Апелује на државне органе РС да реше нерешена питања у вези са изборима, убрзају напоре да се примене све препоруке ОЕБС-а и више ангажују у другој фази међустраничког дијалога имајући у виду најављене изборе у 2022. години.
- 1.9. ЗКО изражава забринутост што се у новом сазиву Народне скупштине Србије не одражава истински плурализам и нема стварне опозиције владајућој странци. Поново упућује позив да се престане са употребном „провокативног начина изражавања упереног против политичких противника и представника других институција који изражавају

³ Основан 2017. године с идејом да се пружи регионални глас за више од 350.000 предузећа у региону, КИФ ЗББ је иницијатива која окупуља Привредну комору Србије као покретачку силу заједно са привредним коморама у Албанији, Косову, Босни и Херцеговини, Северној Македонији и Црној Гори.

⁴ <https://www.osce.org/files/f/documents/a/3/466026.pdf>

супротстављене политичке ставове током расправе у Народној скупштини.⁵ У таквим се околностима истичу пресудни значај и улога снажног и активног грађанског друштва, што треба обезбедити са потребним простором и условима за то да се његов глас чује и истински узме у обзир, нарочито у надзору који Народна скупштина врши над радом извршне власти. Грађанско друштво може да у комбинацији са већим платформама као што су Национални конвент за ЕУ, оствари додатни притисак уколико поступање државних институција одступа од прокламованих циљева и демократских начела.

- 1.10. ЗКО тражи конкретне предлоге и опипљиве резултате рада од новоформираног Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог. Штавише, поздравља напоре нове Владе РС ка на родној равнотежи, али тражи да се предузму конкретније обавезе, у шта спада и доношење дуго очекиваног Закона о родној равноправности као правног мерила у преговорима за приступање ЕУ, решавање питања родно-заснованог насиља, све већег броја случајева фемцида, разлике у висини зараде жена и мушкараца и полног узнемиравања на раду.
- 1.11. ЗКО честита државним органима РС на враћању дијалогу са Косовом⁶ уз посредовање ЕУ са циљем да се постигне договор и на крају детаљан правно обавезујући споразум који ће утрти пут чланству у Европској унији, као и на потврђивању декларације ЕУ којом се државни органи Белорусије осуђују због насилног деловања на разбијању демонстрација после одржаних председничких избора у августу. ЗКО сматра да се доследнији и већи кораци морају правити у настојању да се постепено постигне усклађеност са Заједничком спољном и безбедносном политиком ЕУ.
- 1.12. ЗКО још једном упућује захтев државним органима РС и Европској комисији да се постарају да се све информације од значаја за процес приступања, па тако и измењена методологија, извештаји о екстерној евалуацији и експертске анализе, буду благовремено јавно доступни, да би грађани Србије, новинари и независни стручњаци и заштитници људских права могли да узму учешће у демократском посматрању процеса реформи који се одвија на челу са Владом.

2. Извештај о Србији

- 3.1. ЗКО поздравља извештај Европске комисије о Србији за 2020. годину, констатује Заједничку изјаву дату по одржаној седници Савета за стабилизацију и придруживање између ЕУ и Србије на дан 17. децембар 2020. године и радује се предстојећем извештају Европског парламента о Србији.

⁵ Извештај о Србији, стр. 11

⁶ Ова ознака не доводи у питање ставове о статусу и у складу је са Резолуцијом СБ УН 1244/1999 и мишљењем МКЈ-а о проглашењу независности Косова.

- 3.2. Као што је истакнуто у претходној декларацији, ЗКО је сагласан са анализом напретка Србије на путу ка прикључењу, укључујући позитивне економске показатеље, али и што се тиче објективног одсуства напретка на решавању питања владавине закона, реформе правосуђа и јавне управе, слободе изражавања, унапређењу истинског социјалног дијалога, борбе против корупције и организованог криминала и њене способности уопште да преузме обавезе које проистичу из чланства.
- 3.3. ЗКО наглашава потребу да државни органи РС покажу своју истинску опредељеност и повећају напоре за усклађивање спољне политике и вредности Србије са онима Европске уније, уз истовремено заузимање позитивнијег начина изражавања и исправног саопштавања грађанима Србије о знатној финансијској подршци коју је обезбедила ЕУ, и предностима и добрим странама пута ка чланству у Европску унију за разлику од алтернативних партнерства са трећим земљама. Такође позива институције Европске уније да појачају видљивост свог рада у Србији.
- 3.4. ЗКО апелује на државне органе РС да пажљиво изврше анализу садржаја извештаја и да формулишу јасан план будућих мера, и истовремено оснаже цивилно друштво да допринесе да се исти ефикасно примени доношењем Националне стратегије и акционог плана које је одавно требало донети у циљу стварања повољне средине за ОЦД, уз већу и систематичнију употребу Националног конвента за ЕУ и повереника организација цивилног друштва у јавним институцијама и локалној самоуправи.
- 3.5. Чланови ЗКО одражавају становиште ЕЕСК, као што је истакнуто у његовим мишљењима и извештајима Сталне студијске групе о основним правима и владавини права, и констатују значај Извештаја о владавини закона за 2020, годишњег механизма извештавања о владавини закона и основним правима у свим Државама чланицама ЕУ. ЗКО наглашава да само доследном применом њених интерних мера којима се превазилазе изазови у ЕУ и њеним државама чланицама, ЕУ може да буде уверљив и непопустљив промотер владавине закона у преговорима за приступање Србије ЕУ.

4. Ситуација по питању Основних права у Србији

- 6.1. Пошто су владавина права и слобода изражавања главне вредности на којима почива ЕУ, које су окосница и Процеса проширења и Процеса стабилизације и придруживања, ЗКО изражава задовољство што се посебан нагласак ставља на кластер Основних права у измењеној методологији проширења и позива Европску комисију и државе чланице да помогну друштву Републике Србије да отклони елементе стања тзв. отете државе које је констатовано у Саопштењу о политици проширења за 2019. годину.
- 6.2. ЗКО поздравља што су у јулу 2020. године државни органи Србије донели измењени Акциони план за поглавље 23 и 24 после одржаних консултација са ОЦД и коментара Европске комисије, али са жаљењем констатује да коначна верзија документа садржи само

мали број коментара које је дало цивилно друштво и изражава забринутост због одбачених коментара у области деполитизације правосуђа и полиције, као и борбе против корупције, уз препоруку да се узму у обзир.

- 6.3. ЗКО са радошћу очекује резултате предстојеће процене Европског ревизорског суда о делотворности мера које ЕУ предузима да би подупрла владавину закона, као неоспориви услов чланства у ЕУ у процесу приступања, на Западном Балкану.
- 6.4. ЗКО истиче да важно наравоученије треба да се извуче из јединствених околности пандемије изазване Ковидом-19 с обзиром на то како њима управљају државни органи РС, од којих су неки довели до протеста и незадовољства због одсуства транспарентности што се тиче статистичких податка пре одржавања избора у јуну, поступања у медијима или приступа јавности документацији о набавкама и осталим документима у време проглашеног ванредног стања.
- 6.5. ЗКО још једном Влади РС упућује гласан апел да створи услове за снажно, самостално и праведно функционисање независних институција, посебно Заштитника грађана, Повереника за информације од јавног значаја и заштиту податка о личности, Повереника за равноправност, Државне ревизорске институције, Агенције за спречавање корупције и Регулаторног тела за електронске медије. Именовања у ове органе, као и њихов рад, треба да буду транспарентни и у потпуности непристрасни, са јасним критеријумима усаглашеним са цивилном друштвом и стручним лицима у току поступка консултација. ЗКО изражава забринутост због могућег снижавања степена акредитације Заштитника грађана РС од стране Глобалне алијансе националних институција за људска права због тога што није у потпуности усклађен са Паришким начелима у вези са Статутом националних институција и позива Заштитника грађана и Владу да хитно отклоне недостатке које је Алијанса утврдила⁷.
- 6.6. ЗКО још једном изражава своју забринутост због политичких утицаја на правосуђе и апелује да се хитно предузму мере за неопходне уставне реформе за успостављање веће самосталности, укључујући за именовање судија и тужилаца.
- 6.7. Чланови ЗКО још једном апелују на Владу РС да правилно и транспарентно примењује Закон о изменама и допунама Закона о спречавању корупције који је на снази од 1. септембра 2020. године. ЗКО истиче да Агенција за борбу против корупције, као главна институција за делотворнију борбу против корупције, треба да има већу улогу не само на папиру, чиме би постала у потпуности независна и добила јасна овлашћења за утврђивање и спречавање корупције. ЗКО позива државне органе РС да сарађују са Агенцијом и да

7

<https://nhri.ohchr.org/EN/AboutUs/GANHRIAccreditation/Documents/SCA%20Report%20December%202020%20-%2024012021%20-%20En.pdf> (странице 28-31).

реагују на њене извештаје и упутства која даје у складу са законом и да јој дају дуже рокове за предузимање мера у случају потенцијалних злоупотреба на изборима.

- 6.8. ЗКО још једном апелује и на Европу као и на државне органе РС да узму у обзир и да реагују сходно извештају Human Rights Watch⁸ у којем се наводи да се мало напредовало на заштити људских права у Србији током 2019. године, да за гоњење ратних злочина на судовима у земљи није било политичке воље, да систем азила у Србији и даље има недостатке, да су новинари у Србији и даље изложени нападима и претњама, да су медији који су усклађени са странком на власти довели у питање медијски плурализам и да је поступање у Србији са мањинама и особама са инвалидитетом питање због којег се треба забринути.
- 6.9. Што се тиче нацрта предлога измена и допуна Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја, ЗКО још једном упућује свој захтев Влади РС да омогући грађанима слободан приступ информацијама без непотребних ограничења, укључујући означавање информација као тајних или ограничавање приступа тим информацијама када је реч о државним предузећима, Трезору и Народној банци Србије.
- 6.10. ЗКО понавља своју забринутост у вези са Законом о заштити података о личности јер не пружа смернице за примену истог и занемарује акутне проблеме, као што су видео надзор и обрада биометријских података. ЗКО још једном осуђује неодговорно коришћење податка о личности од стране државних органа и неовлашћено објављивање личних података грађана, ОЦД, медија и активиста синдиката који наглашавају проблеме у власти.
- 6.11. ЗКО са жаљењем констатује да слобода медија и изражавања наставља да опада, као што је изнето у извештају Репортера без граница, Фридом Хауса и Независног удружења новинара Србије (НУНС), а што је посебно било изражено током ванредног стања и у склопу мера које су се предузимале током пандемије. ЗКО снажно осуђује нападе, хапшења и неоправдано кршење права новинара, медијских организација и ОЦД.
- 6.12. ЗКО још једном изражава задовољство због доношења нове Медијске стратегије у јануару 2020. године и припадајућег Акционог плана у децембру 2020. године, али тражи да се она примени у пракси, далеко већу независност Регулаторног тела за електронске медије, а посебно његове управљачке структуре (Савета и Канцеларије РЕМ), јаснију и непристраснију методологију и транспарентно финансирање медија. ЗКО жали што се показало да извештавање медија у предизборном периоду и у вези са пандемијом није уравнотежено у значајној мери и да има пристрасног извештавања и тражи од државних органа РС да хитно предузму мере да се та ситуација отклони. ЗКО апелује на државне

⁸ <https://www.hrw.org/world-report/2020/country-chapters/serbia/kosovo>

органа РС да не понављају грешке у примени претходне Медијске стратегије из 2011. године, чији многи аспекти накнадно нису узимани у обзир, међу којима и обавеза да се оконча државна контрола медија.

- 6.13. ЗКО позива на признавање начела достојанственог рада, на основу писаних уговора, безбедности, као и пристојне и благовремене зараде, и адекватно решавање питања тржишта рада као што су уређивање рада на даљину и неформалне економије. ЗКО апелује на државне органе Републике Србије предузму неопходне мере и активно укључе социјалне партнере у обезбеђивање достојанствених услова рада за њене грађане у здравом пословном окружењу без корупције и са већим степеном заштите радног односа да би се превазишли највећи изазови на српском тржишту рада, међу којима је највећи одлив мозгова и иселјавање радне снаге.
- 6.14. ЗКО је забринут због визије која се подстиче у Националној стратегији запошљавања за период 2021-2026. године на предлог Владе РС. РГ за социјалну политику и запошљавање Националног конвента за ЕУ је овај предлог оценила као корак уназад будући да нема средстава за унапређење социјалног дијалога, да је број група у осетљивом положају која треба да се укључе у тржиште рада смањен само на четири и због недовољно планираних средстава опредељених за мере активне политике запошљавања које су пројектоване на само 0,2% БДП у 2026. години. Национални конвент је поменуо и одсуство мера за подстицање социјалног укључивања и смањења сиромаштва, а Стратегија запошљавања уопште не предвиђа примену мера запошљавања с обзиром на одржив развој.

7. Преглед стања у цивилном друштву у Србији

- 8.1. Уз давање подршке обавези за сва тела јавне управе у Србији да Канцеларији за сарадњу са цивилним друштвом подносе годишњи план јавних набавки за финансирање ОЦД, ЗКО тражи да се боље прати његова реализација у пракси и боље дефинишу критеријуми јавне финансијске подршке. ЗКО истиче да се пандемија изазвана Ковидом-19 и преусмеравање средстава током ванредног стања не могу користити као основ да се не примењују поступци за доделу бесповратних средстава за ОЦД, чиме би се ослабио њихов положај.
- 8.2. ЗКО са жаљењем констатује да се стално смањује простор за цивилно друштво у Србији и да све више расте активност организација цивилног друштва у организацији владе (ВНВО), као што су приметиле организације као што је ЦИВИКУС, по којима *препреке* владају у простору за цивилно друштво, сврставајући Србију међу земље са најозбиљнијим препрекама за слободни развој ОЦД на Балкану. ЗКО изражава забринутост што се тиче броја конкретних примера таквих препрека, уз навођење захтева који је Управа за спречавање прања новца у јулу 2020. године доставила банкама да доставе податке о финансијским трансакцијама једног броја организација, медија и појединаца, без давања образложења или законског основа за сумњу. ЗКО дели забринутост експерата Уједињених нација за људска бртва који су 11. новембра 2020.

године изразили забринутост, затим и забринутости Радне групе за финансијску акцију (Financial Action Task Force (FATF))⁹ и MoneyVal-a¹⁰ и снажно осуђује неоправдано коришћење спрског Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма за ометање способности цивилног друштва да законито остварује слободе изражавања и окупљања и право на учешће у јавним пословима.

- 8.3. ЗКО снажно осуђује нападе на представнике ОЦД од стране представника Владе, Народне скупштине и медија који се финансирају државним средствима, и позива државне органе РС да учине све у њиховој моћи да приведу правди починиоце и оне који су наредили такве нападе.
- 8.4. ЗКО још једном истиче да се једна од најважнијих обавеза земље кандидата односи на стварање повољних услова да ОЦД учествују у неопходним реформама, не само у процесу који се односи на преговоре већ и у свим процесима одлучивања на свим нивоима власти. У вези са тим, ЗКО констатује да је дошло до опадања броја закона који су донети по хитном поступку и тражи да се такав тренд настави и буде снажнији будући да хитност поступка онемогућава јавну расправу и могућност прављења измена, оба неопходна у демократском поступку доношења закона. ЗКО још једном тражи да се продуже рокови јавних расправа, и да се боље узимају у обзир и уважавају коментари на нацрт закона. По доношењу, примена треба да се на одговарајући начин мотри и процењује, уз велико учешће цивилног друштва.
- 8.5. Чланови ЗКО још једном истичу потребу за раним укључивањем социјалних партнера у израду нацрта закона у ресорним министарствима, чиме се повећава квалитет разматрања у Социјално-економском савету (СЕС). Они истичу да треба укључити и препоруке и мишљења СЕС-а који нису у складу са већином ставова да би чланови који су гласали против или се суздржали од гласања могли одговарајућим доносиоцима одлуке да изразе своја мишљења. Нацрт националне стратегије запошљавања за период 2021-2026. године није уопште предвидела мере за унапређење капацитета социјалних партнера нити самог СЕС-а. ЗКО моли да се, када се подносе Народној скупштини, предлози закона о којима се расправља на СЕС-у достављају са препорукама и мишљењима СЕС-а.
- 8.6. Чланови ЗКО још једном истичу потребу да државни органи РС воде истински, а не само формални трипартитни социјални дијалог у оквиру СЕС-а, да се консултују са Националним конвентом о ЕУ и другим одговарајућим платформама цивилног друштва на детаљнији и систематичнији начин у свим фазама и по свим релевантним поглављима преговора за приступање ЕУ.

⁹ <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadFile?gId=35813>

¹⁰ <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadFile?gId=35807>

8.7. ЗКО налаже својим ко- председавајућима да проследе ову заједничку декларацију Савету за стабилизацију и придруживање, Скупштинском одбору за Стабилизацију и придруживање, и Европској служби за спољне послове (ЕЕАС), Европској комисији и Влади РС.

* * *

У складу са Пословником ЗКО ЕУ-Србија, предметна заједничка декларација је усвојена са 17 гласова за, 0 гласова против и 1 уздржаним.

Следећи састанак ЗКО одржаће се у Београду у другој половини 2021. године. Као што је договорено на претходним састанцима, процена погодног окружења за цивилно друштво и испуњавање копенхашких критеријума за придруживање су стални део дневног реда састанака ЗКО.
